



Işık Sembolizmi ve Topkapı Sarayı'nda Bulunan Madeni Kandiller

The Symbolism of Light and the Metal Candlesticks in Topkapı Palace

Aslı BÜYÜKKAL 

Marmara Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları
Bölümü, İstanbul, Türkiye
aslibuyukkal@gmail.com

Fatih ÖZKAFA 

Marmara Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları
Bölümü, İstanbul, Türkiye
fatih.ozkafa@marmara.edu.tr



Geliş Tarihi/Received: 25.02.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 11.08.2025

Yayın Tarihi/Publication Date:

29.09.2025

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Aslı Büyükkal

Cite this article: Büyükkal, A. & Özkafa, F. (2025). The Symbolism of Light and the Metal Candlesticks in Topkapı Palace, *Journal of Palmette*, 8, 1-9.

Atıf: Büyükkal, A. & Özkafa, F. (2025). Işık Sembolizmi ve Topkapı Sarayı'nda Bulunan Madeni Kandiller, *Palmet Dergisi*, 8, 1-9.

Açıklama: Bu makale, "İstanbul Müzelerindeki İslâmi Dönem Madeni Aydınlatma Araçları" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

Explanation: This article is based on the doctoral thesis titled "Metal Lighting Tools from the Islamic Period in Istanbul Museums."

Öz

Kandiller, ait oldukları toplumların kültürel ve coğrafi özelliklerine bağlı olarak şekillenmiş, malzeme çeşitliliği ve tasarım zenginliğiyle öne çıkan değerli sanat eserleri arasında yer almaktadır. Aydınlatma işlevinin yanı sıra, dini sembolizm içinde "nûr" kavramını temsil eden kandiller, ayet ve hadislerin etkisiyle İslâm sanatında önemli bir anlam kazanmıştır. Özellikle Nûr Suresi'nin 35. ayeti ile birlikte tasvir edilmeleri, bu eserlerin derin anlamda sembolik yönünü vurgulamaktadır. Bu bağlamda, İslam medeniyetinde kandiller ve diğer aydınlatma araçları, yalnızca fiziksel bir ışık kaynağı olmanın ötesinde, ilahi nurun ve hikmetin bir sembolü olarak kabul edilmiştir. Özellikle camiler, türbeler ve tekkeler gibi dini yapılar içinde konumlandırılan kandiller, ibadet alanlarının manevi atmosferini güçlendiren unsurlar olarak değerlendirilmiştir. Ölünün yolunu aydınlatıcı bir araç olarak mezar taşlarında da sıkça kullanılan kandil motifi, aynı zamanda minyatürlerde, kalem işi süslemelerde, halılarda ve seccadelerde de motif olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, kandillerin hem estetik hem de sembolik boyutlarını incelemek, dönemin sanatsal ve kültürel anlayışını daha iyi yorumlamaya katkı sunmaktadır. Ayrıca birçok mütefekkir ışık ve kaynağı üzerine derin fikirler geliştirmiş; bu düşünceler neticesinde, manevi kavrayışların somut bir unsur olarak kandil üzerinde nasıl şekillendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Hücre-i Saâdet ve Ravza-i Mutahhara'ya gönderilen teberrukât eşyaları arasında önemli bir yeri olan askı kandiller, Medine Müdafii Fahreddin Paşa'nın İstanbul'a getirdiği ve Topkapı Sarayı Hazine bölümü koleksiyonunda yer almakta olup, bu çalışmada on bir adet askı kandil malzeme, form, süsleme ve teknik özellikleri detaylı şekilde incelenmiştir. Türk madeni sanatının gelişim sürecini yansıtan bu kandiller, estetik ve teknik açıdan önemli bir yere sahip olup, Türk sanatındaki gelişmeleri anlamada önemli bir kaynak niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Topkapı Sarayı, Kandil, Işık Sembolizmi, Maden Sanatı.

Abstract

Lamps, shaped according to the cultural and geographical characteristics of the societies to which they belong, are among the valuable works of art that stand out with their material diversity and richness of design. In addition to their lighting function, lamps representing the concept of *nûr* within religious symbolism have gained significant meaning in Islamic art under the influence of verses and hadiths. Especially their depiction together with verse 35 of Surah al-Nûr emphasizes the deeply symbolic aspect of these works. In this context, in Islamic civilization, lamps and other lighting devices were regarded not only as physical sources of light but also as symbols of divine light and wisdom. Lamps, especially those placed in religious buildings such as mosques, tombs, and dervish lodges, were considered elements that enhanced the spiritual atmosphere of worship spaces. The lamp motif, frequently used on tombstones as a tool illuminating the path of the deceased, also appears as a decorative element in miniatures, painted ornamentation (*kalem işi*), carpets, and prayer rugs. Therefore, examining both the aesthetic and symbolic dimensions of lamps contributes to a better interpretation of the artistic and cultural understanding of the period. Furthermore, many thinkers developed profound ideas about light and its source, and as a result of these reflections, attempts were made to reveal how spiritual perceptions were shaped in a tangible form through the lamp. Among the *tabarrukât* items sent to the *Hujrah al-Saâdah* and *Rawdah al-Mutahharah*, hanging lamps had an important place; eleven of these lamps, brought to Istanbul by the Defender of Medina, Fahreddin Pasha, and now in the Treasury section of the Topkapı Palace collection, have been examined in this study in detail in terms of material, form, ornamentation, and technical features. Reflecting the development process of Turkish metal art, these lamps hold an important place in terms of aesthetics and technique and constitute a valuable source for understanding developments in Turkish art.

Keywords: Topkapı Palace, Lamp, Light, Symbolism, Metal Art



Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Tarihin her döneminde insanlık için en önemli öğelerden biri aydınlatma olmuştur. Bu yüzden insanların yaşadıkları ortamı aydınlatma ihtiyacı, çeşitli araçların geliştirilmesine yol açmış ve bu araçlar, sadece toplumun ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış, aynı zamanda medeniyetlerin gelişimini bizlere göstermesi açısından önemli bir yere sahip olmuşlardır. Bu araçlar içerisinde kandil ilk sıralarda yerini almaktadır. Kelimenin kökenine bakıldığında, Latince'deki "aydınlatıcı; mum, lamba" anlamına gelen "candela" kelimesine dayandırılmakta olup, Arapça "kındil" kelimesinden geçmiştir (Bozkurt, 2001, s. 299). Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde ise daha çok Farsça "çerâğ", Araplar tarafından ise "sîrâc" (mutçalı, 2004, s. 511) ve "misbâh" terimleri tercih edilmiştir.

Kandil, içinde yağ bulunan bir hazne, fitil kovani ve genellikle yatay ya da dikey şekilde yerleştirilmiş bir kulptan oluşan bir aydınlatma aracıdır (Walters, 1914, s. 12). Romalılar, kandilin yağ konulan haznesine "infudibulum", fitilin yerleştirildiği emzik kısmına "rostrum" (Kalfazade ve Özkan, 1989, s. 23), yağ deliğine "discus", discusu çevreleyen süslemeli veya süslemesiz olan omuz bölümüne de "marqo" adını vermişlerdir (Dağlı, 2008, s. 13). Bitkisel liflerden oluşan fitil, kandilin ışık vermesini sağlamak amacıyla kullanılmıştır (Işık, 2020, s. 11). Fitillerin ucu kabın kenarındaki deliklerden veya çaydanlık emziği gibi ayrı bir kısımdan çıkartılır ve ışık daha fazla vermek istenildiğinde en az iki fitil yerleştirilirdi (Karahüseyin, 1998, s. 14). Zeytinyağı dışında susam, fındık ve ceviz gibi yemişler de kandil yakıtı olarak kullanılmıştır.

Kandilin ilk örnekleri Paleolitik Çağ'da taş malzeme ve deniz kabuklarından yapılmıştır ve deniz kabuğunun kıvrımlı iç yüzeyinin fitilin koyulmasını kolaylaştırdığı gözlemlenmiştir (Bailey, 1972, s. 17) (Görsel: 1). Ayrıca hayvan kemiğinden de son derece ilkel kandillerin yapıldığı bilinmektedir (2008, s. 14).

Cam, pişmiş toprak, metal gibi malzemelerden yapılan kandil, sosyal sınıf farkına göre malzeme açısından farklılık göstermektedir. Metal kandiller, dayanıklı olmaları ve üretimlerinin zorluğu nedeniyle genellikle zenginlere ve uzun süreli kullanıma yönelik olarak üretilirken daha düşük gelirli kişiler genellikle çark ve kalıp yapımı pişmiş toprak kandilleri tercih etmişlerdir. (Çokay S., Antikçağda Aydınlatma Araçları, 1998, s. 8) (Görsel 2).

Görsel 1.

Deniz kabuğundan yapılmış bir kandil (Maralcan, 2010).



Görsel 2. Yağ kandilleri,

P.T, Roma, M.S. 1-3. yüzyıl, Sadberk Hanım Müzesi.



Kandiller, duvardaki nişlere, raflara, masa üzerine konulmuş, tavandaki zincirlere veya bazen kulpa geçirilen ip ile duvara asılmıştır (Metin, 2017, s. 9). İç mekân dışında cadde, sokaklar, ev ve dükkânların dışının aydınlatılmasında ve esnafların geceleri tezgâhta bulunan mallarının teşhiri için müşteriye tezgâha çekmek maksatlı kullanıldığı kaynaklardan öğrenilmektedir (1972, s. 11). Ayrıca 2011 yılında Parion kazılarında

ortaya çıkarılan üzerinde tiyatro maskı bulunan kandilden, Roma Dönemi tiyatrolarında kandil kullanıldığı belgeler ile ortaya konulmuştur (Başaran, 2012, ss. 94, 95) (Görsel 3). Antik çağda yeni yılda "mutluluk kandili", yeni evlilere "zıfak kandili" olarak hediye edilen kandiller ayrıca çocuklara isim vermek içinde kullanılmıştır. (Çokay S., Antik Çağda Aydınlatma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri, 1996, s. 23). Kandillerin üzerine yeni doğan bebeğe koyulacak isimler yazılır ve bunlardan hangileri daha uzun süre yanarsa bebeğe o isim verilmiştir.

Görsel 3.

Parion Tiyatrosunu aydınlatan Kandil (Başaran, 2024).



Kandilin Sembolik Olarak Çözümlemesi

Sanat dünyasında semboller, eserleri derinleştirip anlamlandıran, sevilerek kullanılan unsurlar olmuştur. Tasavvuf ile sanat bir araya geldiğinde ise, izah ve açıklama gerektiren, başka bir deyişle oldukça derin bir anlatım tarzıyla karşılaşmaktadır (Özkafa, 2012, s. 52).

Aydınlatma araçları içinde önemli bir yere sahip olan kandil, basit bir günlük kullanım eşyası olmak dışında Antik Çağ'dan itibaren insanların inançları ile özleşmiş bir sembol olarak karşımıza çıkmaya başlamış ve karanlık ile sadece fiziki değil aynı zamanda manevi bir mücadele aracı olmuştur (Tanman, 2005, s. 344). Allah'ın nûruyla özdeşleşen kandil, Hz. Peygamber ve Kur'an-ı Kerim gibi kutsal unsurlarla ilişkilendirilmiş, böylece derin bir manevi anlam kazanmıştır. Araştırmacılar bu sembolik anlamın kaynağını, özellikle Kur'an-ı Kerim'de geçen Nûr Suresi'nin 35. ayetinde yer alan kandil mecazına dayanmaktadır:

"Allah göklerin ve yerin nûrudur. Onun nûrunun misali, içinde kandil bulunan bir kandilliktir. Kandil bir cam içindedir, cam inciye andıran bir yıldızdır; (bu kandil) doğuya da batıya da ait olmayan, yağı neredeyse ateş dokunmasa bile ışık veren mübarek bir zeytin ağacından yakılır. Nûr üstüne nûr. Allah nûruna dilediğini kavuşturur. Allah insanlar için misaller veriyor, Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir." (Nûr 24/35).

Bu ayette kandil içinde yanan ateşin Allah'ın nuruna benzetilmesi ve söz konusu mecazı anlamın bilhassa Allah (c.c) tarafından ifade edilmesi kandile atfedilen sembolik önemi açıkça ortaya koymaktadır (Doğan, 2024, s.178). Ayrıca, ayette geçen sembollerin Hakk'ın nuruna işaret etmelerinin yanı sıra; "kandillik", onun içinde yer alan "kandil" ve kandili koruyan "fanus/cam" gibi öğelerle birbirine bağlı, katmanlı bir yapıda olmaları dikkat çekicidir (Gürer, 2017, s.133).

Kandilin, Allah'ın nûru kavramıyla ilişkilendirilerek ışık kaynağı olarak tercih edilmesi önemli bir unsurdur. Bu durum "Allah'ın nûru" ifadesine yönelik farklı yorumların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim,

çeşitli dini metinlerde bu konuda farklı açıklamalara rastlanmaktadır (Karaman, 2020, s. 82). Bunlardan kısaca bahsetmek gerekirse;

Karanlık içinde bir ışığın daha dikkat çekici oluşu, bu aydınlatma aracını sembolik olarak önemli bir noktaya taşımaktadır. Güneş doğduğunda her yer aydınlanırken, karanlık bir odaya yerleştirilen bir lamba yalnızca ışığın ulaştığı alanları aydınlatır; geri kalan bölgeler ise karanlıkta kalır. İnsan zihninde yer alan kuşku da bu karanlık alanlara benzetilir; Allah'ın hidayeti ise bu kuşku alanları aydınlatan ve ortadan kaldıran bir ışık gibidir. Bu bağlamda, insanı şüphelerden arındırarak apaçık ayetlerle aydınlatan Kur'an, Allah'ın nûru olarak ifade edilmektedir.

Nûrun bir diğer yorumu da Peygamber'dir. Kur'an ve Peygamber birlikte ele alındığında, hidayete ulaşmada her ikisinin de yol gösterici olduğu görülür. Ayrıca müminin akıl ve kalbinde yer alan Allah ve din bilgisi de bu içsel aydınlanmanın asli unsurları arasında yer alır.

Ahzâb sûresi 45-46. ayette; "Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir ışık olarak gönderdik." (Kur'an-ı Kerim, 2024) sözleri bizlere Hz. Peygamber (s.a.)'in insanlara aydınlatıcı bir kandil olarak gönderildiğini anlatmaktadır. (Ahzâb 33/46).

Hadis-i şerif, divan edebiyatı, mezar taşları, minyatürler ve mimari vb. alanda da kandil sembolü ile karşılaşmaktadır. Hadis-i şerifler içinde kandil ile ilgili "Nebî (s.a.): Mescide kandil asıp aydınlatan kimseye Allah, her bir yağ damlası için on iyilik yazar, onun günahını siler ve onu on derece yüceltir. Allah Teâla, kandilin ışığıyla bu camide namaz kılan her kişiye cennete girene kadar hayatında bir nûr, ölümünde bir nûr, kabrinde bir nûr ve kabrinden diriltildiğinde bir nûr verir." metni öne çıkmaktadır (Kanbaş, 2013, s. 355). Ancak hadis-i şerifin sahihliği hakkında her ne kadar kaynak bulunmasa da kandilin önemini göstermesi taşıması açısından önemlidir. Yine aynı şekilde Konya Beyşehir Eşrefoğlu Camisi'nin batı kapısına yerleştirilmiş sülüs harflerle "Her kim mescide bir kandil asarsa yetmiş bin melek ona dua eder. Hatta o kandil kırılrsa bile." hadis-i şerif yazısı bulunmaktadır (Oral, 1959, s. 113).

Kandil Metaforunun İslâm Sanatında Kullanımı

Kandil İslâm mimarisinde ağırlıklı olarak mihrap ve mezar taşlarında kullanılmıştır. Kaynaklarda Afganistan'da Gazne Müzesi'nde bulunan 450/1058 tarihli mermer mihrap parçasında bulunan kandil motifi en erken tarihli örnekler arasındadır (Stone, 2018, ss. 122, 123). Anadolu Türk Sanatı içerisinde kandil motiflerin ilk örneklerini Selçuklu döneminden itibaren 20. yüzyıla kadar çeşitli form ve mekanlarda görmek mümkündür.

Mihrap nişlerinde kullanılan kandil tasvirlerine, İran'da cami veya türbe yapıları için üretildiği düşünülen ve XI-XII. yüzyıllara tarihlenen Fatıma Hatun Mihrabı (Fatıma bint Zahir al-Din) ile birlikte, Sincar'daki Sitti Zeynep Makamı (1239-1259), Musul'da bulunan XIII. yüzyıla ait İmam Bahir Türbesi ve 1240 tarihli Yahya ibn al-Kasım Türbesi gibi erken dönem örneklerde rastlanmaktadır (Bilgin, 2023, s.51). Anadolu'da ise 1160 tarihli Diyarbakır Kale Cami ve 1180-1181 tarihli Divriği Kale Cami (Yelen, 2017, s.474) en erken tarihli örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Konya Ulvi Mescidi (XIII. yy), Erzurum Kâbe Mescidi (XIII. yy) Akşehir Ulu Cami (XIII. yy. sonu ya da XIV. yy. başı) (Bilgin, 2023, s. 52), Milas Firuz Bey Camii (797 / 1394), Milet İlyas Bey Camii (806/1403) camii mihraplarında kandil motiflerini görmek mümkündür. Ayrıca Milas Firuz Bey Camii'nin son cemaat yerine açılan kuzeybatı cephesindeki pencere kemerinde yer alan sarkıt formlu kandil motifi, Batı

Anadolu Beylikleri mimarisinde benzeri görülmeyen özgün bir uygulama niteliğindedir (Bilgin, 2023, s.51).

Anadolu Selçuklu dönemine ait yapılar arasında yer alan Malatya Ulu Camii (1224) ile Sivas Gök Medrese'de (1271) yer alan çini kitabelerde, yazıların kandil motifleriyle bezendiği görülmektedir. Malatya Ulu Camii'nin kubbe eteğinde Fetih Suresi'nin 1-5. ayetleri yer almakta; özellikle "fi kulûbil mu'minine" (müminlerin kalplerine) ifadesinin hemen üzerine yerleştirilen kandil motifi, ilahî nurun kalpleri aydınlatmasına yönelik sembolik bir vurgu olarak değerlendirilmektedir. (Yelen, 2017, s.474).

Taşdıkları sembolik anlamdan ötürü kandil motiflerinin en fazla görüldükleri yerlerden biri de mezar taşları olmuştur. Burada kullanılan kandil motifi ölünün yolunu aydınlatan bir araç ve ölen kişinin Allah'ın yolundan gidip, onun nûruyla aydınlığa ve de ona yaklaşılmaya çalıştığını ifade etmektedir (Kalfazade & Özkan, 1989, s. 27). Mezar taşlarında sıkça rastlanan "Nûr içinde yatsın" ve "Mekânı cennet olsun" gibi ifadeler de kandil ile Allah'ın nûru arasında kurulan bağın sözlü yansımalarıdır (Çokay M. Ö., 2007, s. 195). Ayrıca mezar ve defin folkloruna ilişkin olarak, ışık kavramının, Gök Tanrı inancına dayanan bir inanç yapısından kaynaklandığı ve zamanla İslâmî değerlerle bütünleştiği görülmektedir (Öztürk, 2025, 32).

Konya, Akşehir, Malatya, Tokat, Sivas, Kırşehir, Van, Erzurum, İznik, Bergama, Bursa, Selçuk, Balat, Edirne ve İstanbul gibi şehirlerde kandil motifleriyle süslenmiş mezar taşları dikkat çekmektedir (Kalay, 2020, s. 16). Bu kullanımın, özellikle süsleme anlayışı açısından önemli bir yere sahip olan Ahlat Mezar Taşları'nda da yoğun biçimde kullanıldığı görülmektedir (Görsel 4). Burada genel olarak uzun askılı kandiller tercih edilmiş ve bazılarının bu askıları çeşitli kıvrım dallar ve rûmillerle süslerden oluşan bir bezeme ile kuşatılmıştır. Bu tarz süslemeye sahip kandiller neredeyse seçilemeyecek durumdadır (Çerkez, 1999, s. 340). Yine Anadolu'da Denizli'nin İlbadi ilçesinde bulunan XIII.- XIV. yüzyıla ait mezar şahidelerinde şamdan motifinin her iki yanında askılı kandil motifinin bulunduğu mezar örneklerine yapılan kazı çalışmaları sonucunda rastlanılmıştır (Pektaş. 2010, s. 551). Eyüp Sultan Camii haziresi, Edirnekapi Mezarlığı, Nişancı Feridun Paşa Türbesi, Eyüp Sultan Mezarlığı (Çerkez, 1999, s. 351) ve Siyavuş Paşa Türbesi'nin girişini iki yanında bulunan çini panolar da (Kurtbil, 2009, s. 315), Akşehir Taş Eserler Müzesi'nde 26 adet şamdan motifi ile birlikte 24 adet kandil (Karapıçak, 2019, s. 132), İznik Müzesi'nde 14 adet olmak üzere kandil- şamdan motifli mezar taşı bulunmaktadır (Biçici, 2004, s. 817).

Görsel 4.

Kandil motifi ile süslenmiş şahide örnekleri (Kılınç, 2019).



Kandil motifinin uygulandığı örneklerle genel olarak bakıldığında, farklı üsluplar görülmektedir. Bazı tasvirlerde motif, yalnızca ana hatlarıyla çizilmiş iken, bazı örneklerde ince detaylarla işlenmiştir. Motifin özellikle gövde kısmında yer alan yazı kuşakları, geometrik desenler ve bitkisel süslemeler, kandilin yüzeyini süsleyen başlıca öğelerdendir. Kandil figürü, kimi kompozisyonlarda tek başına ele alınırken, bazılarında şamdan, servi ağacı, ibrik gibi başka motiflerle birlikte yer almıştır (Akbulut, 2021, s.358).

Topkapı Sarayında Bulunan Bir Grup Madeni Askı Kandil

Fatih Sultan Mehmed'in 1459 yılında inşasına başladığı, döneminde "Sarây-ı Cedîd" adıyla anılan Topkapı Sarayı, Osmanlı İmparatorluğu'nun idare merkezi olmasının yanı sıra tarihin önemli simge yapılarından biri olmuştur. Sultan Abdülmecid'in Dolmabahçe Sarayı'nı inşa ettirmesine kadar, hanedan ailesi, ağalar ve Harem çalışanları gibi birçok kişiye ev sahipliği yapan Topkapı Sarayı, günümüzde ise birbirinden değerli sanat eserlerine ev sahipliği yapan bir müze haline gelmiştir. Çalışmaya konu olan söz konusu on bir adet madeni askı kandillerin fiziki ve süsleme özellikleri ayrıntılarıyla anlatıldıktan sonra Türk maden sanatının gelişimindeki yerleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu, yüzyıllar boyunca kutsal topraklara büyük miktarda mali yardım yapmış, vakıflar kurarak bu toprakların imarı ve bakımı için önemli kaynaklar sağlamıştır. Her yıl düzenlenen Surre Alayları aracılığıyla, ayni ve nakdi yardımlar gönderilerek bölgede yaşayanlara destek olunmuştur (Bilirgen, 8 Nisan-15 Temmuz 2014, s. 73). Ayrıca, altın, gümüş ve değerli taşlarla süslü eserlerle özellikle Ravza-i Mutahhara'daki Hz. Muhammed'in kabrini adeta bir zenginlik kaynağına dönüştürmüşlerdir. Hücre-i Saâdet ve Ravza-i Mutahhara'ya gönderilen teberrükât eşyaları içerisinde sayıca en fazla olan eserler, kandiller, şamdanlar, avizeler ve murassa kandil askılar olmuştur (Şentürk, 2017, s. 47). 1576'da Mekke'ye üç parça kandil gönderen III. Murad, Osmanlı sultanları arasında Haremeyn'e ilk kez kandil astıran hükümdar olarak kayıtlara geçmiştir (Atalar, 1988, s. 290). Fakat zamanla gönderilen eserler, I. Dünya Savaşı sırasında, yağmalanmalara karşı korumak için Medine Müdafii Fahreddin Paşa tarafından İstanbul'a geri nakledilmiş ve Hazine'ye konulmuştur (Acar & Dirim, 2019, s. 45). Topkapı Sarayı'ndaki tüm eşyaların sayımı yapıp, kaydının tutulması işlemi bir komisyon tarafından gerçekleştirilmiş ve sarayın bütün malzemeleri bu komisyon tarafından dört ayrı deftere kaydedilmiştir (Şentürk, 2017, s. 255). Söz konusu ele alınan eserler Topkapı Tahrir Komisyonu'nun IV Numaralı Defterinde Kayıtlı Ankara'ya Sevk Olunan Medine Emanetleri bölümünde kayıtlı eserlerdir.

Hazine'de günümüze kadar ulaşan 2/ 6 envanter numaralı en eski kandil askısı (K.1), Sultan I. Ahmed'e (ö. 1617) ait olup bu eser, dönemin zarif işçilik örneklerinden biridir. Yüksekliği 53 cm bulan murassa necef kandilinin yüzeyinde, kabartma çiçek motifleri bulunmakta ve bu motiflerin ortalarına yakutlar ve zümrütler yerleştirilmiştir. Kandilin ayak ve boyun kısmı altından yapılmış olup, bu bölümler de benzer şekilde değerli taşlarla bezelidir.

Gümüş ağız bileziği üzerinde aşağıda bulunan yazılar okunmaktadır:

"قیمتی بیک التون"

"Kıymeti bin altın"

"حضرت سلطان أحمد أول محبتي مصطفى مرقننه حضرتك وضع ابتدي قندیل خدا نوردان بر قطعه در رشك ایلر آفتاب اكا. یوز سرر اول خاك باي حضرتله صبح مسا حق جرای دولتک روشن ایده خان احمدك. کیم ویره عالمره قندیل بخش ضیا."

"Hazret-i Sultan Ahmed-i evvel muhibb-i Mustafa Merkadine Hazretin vâz'etti.

Kandil-i Hudâ Nûrdan bir kıt'adur reşk eyler âfitâb ona

Yüz sürer ol Hâk-ı pâ-yı Hazretle Subh-u mesa

Hâk çerâğ-ı devletün ruşen ede Hân-ı Ahmedin.

Kim, vire âlemlere kandil-ı bahş ziyâ." (Görsel 5).

Görsel 5.

Necef askı kandil, Milli Saraylar Arşivi.



Sarayda yer alan 2/3381 envanter numaralı eser (K.2), III. Mustafa'nın kızı Beyhan Sultan'ın (ö. 1824), 1813 yılında Medine'ye gönderdiği bir başka askı kandildir. Kandil yaklaşık üç kg ağırlığında som altından yapılmıştır. Armudi form biçiminde bir gövdeye sahip olan eserin yüzeyinde eflâun, mavi ve beyaz bezeli olan yüzeylerine, kazıma tekniğinde rokoko üslubunda motifler işlenmiştir. Gövde kısmında madalyon içinde güneş ve ayyıldız motifleri vardır. (Görsel 6) Diğer yüzeyler bitkisel motiflerle bezenmiştir. Ağız kısmının iç kenarında kazıma tekniği ile nesih hatla yazılmış, یا محمد قیل شفاعت امتدر بکخان "Ya Muhammed kıl şefa'at, ümmetindir Beyhan" ve Hicri "1228" (Miladi 1813) yazıları okunmaktadır. Gövde kısmından üç kıvrık kulptan çıkan zincirler tepelik kısmına bağlanmıştır.

Görsel 6.

Altın kandil askı, Milli Saraylar Arşivi.



Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki 2/ 3504 numaralı kandil (K.3), Ravza-i Mutahhara'ya vakfedilip daha sonra saray hazinesine geri gönderilen eserler grubu içindedir. Gümüş malzemeden yapılmış olan kandil, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen bir tasarıma sahiptir ve taban kısmında bulunan kabartmalı on iki dilimli bir çiçek formunda olan dilimlerin bir kısmı ve ortası değerli taşlarla süslenmiştir. Bu gösterişli süslemenin etrafında bitkisel yaprakların ve gül motiflerin kabartma tekniği ile bezendiği görülmektedir. Süslemelerin arasında yüzeyden kabartmalı bir şekilde yapılmış mineli içi elmaslarla süslenmiş çiçek motiflerin olduğu madalyonlar esere hareketlilik kazandırmıştır. Ağız kısmı bitkisel yapraklarla süslenmiştir.

Kandilin omuz kısmında dolanan halka içerisinde ta'lik hatla yazılmış,

"حضرت فاطمه رضي الله عنها افنديمك مرقد عليه لريكة تعليق اولمق اوزره شفاعت عليه
لرى استعدادسى ايله فاطمه بنت عبد الرحمن جانكندن سنه ١٢٧١"

"Hazret-i Fâtıma radiyallahu anha Efendimiz'in merkad-i aliyyelerine ta'lik olmak üzere, şefâat-i 'aliyyeleri istidâsı ile Fâtıma bint-i Abdurrahman cânibinden, sene 1271/1855". Buradan Nazif Paşa'nın eşi Nevres Hanım tarafından Hz. Fatıma'nın kabrine hediye gönderildiği anlaşılmaktadır. Üç kıvrık kulptan çıkan zincirler altı dilimli çiçek motifli tepeliğe bağlanarak eser tamamlanmıştır (Görsel 7).

Görsel 7.

Gümüş Askı Kandil, Milli Saraylar Arşivi.



2/1870 envanter numaralı ele alınan askı kandil (K.4), armudi form biçiminde boğumlu bir gövde ve ağız yapısına sahiptir. Altın malzemeden yapılmış olan murassa kandil, üzerine elmasların yerleştirildiği çiçek, yaprak ve çizgisel motiflerle kabartma tekniğiyle barok üslupta bezenmiştir. Gövdesinin üç yanından kıvrımlı kulplardan çıkan zincirler, bitkisel motifler ve elmaslar ile süslü üçgen tepelik ile son bulmuştur. Üç kısmında incili bir uzun püskül detayı bulunmaktadır (Görsel 8).

Eserin omzunu dolaşan şerit içerisinde ta'lik hatla yazılmış,

"مهد علاي سليم خان ابن سلطان مصطفى / مهر شاه سلطانی ذي شان مكارم
بروري / روضه سلطان كونيکه براي انتساب / ايلدي اويژه بو قندیل زرین جوهری"

"Mehd-i ulyâ-yı Selim Han ibn-i Sultân Mustafâ/ Mihr-ü Şah Sultân-ı Zîşân mekârim-i perverî / Ravza-i Sultân-ı Kevneyne berâ-yı intisâb /

Eyledi avîze bu kândil-i zerrîn cevheri" ve 1207 (1792) tarihin bulunduğu kitabesi mevcuttur. Bu eser Sultan III. Selim'in annesi Mihrişah Sultan'ın tarafından hediye olarak Ravza-i Mutahhara'ya gönderilmiştir

Görsel 8.

Murassa Altın Askı Kandil, Milli Saraylar Arşivi.



XVIII – XIX. yüzyıla ait 2/ 2206 ve 2/ 2208 envanter numaralı kandillerin ikisi de II. Mahmud dönemine (1808 – 1839) aittir ve Sultan tarafından Ravza-i Mutahhara'ya altın malzemeden yapılmış başka hediyelerde gönderildiği bilinmektedir.

Ele alınan bu her iki kandil altın malzemeden yapılmış olup, şişkin bir gövde, kapaklı ve dar bir boyunla vazo formuna sahiptirler. 2/ 2206 numaralı kandilin (K.5) boğum yerlerinde yakutlu üzüm salkımları, elmaslı çiçekler, zümrütlü yapraklardan oluşan süs kuşakları ve boğum aralarında rokoko tarzı yapılmış ajurlu yaprak motifleri mevcuttur (Görsel 9). Esere benzer başka bir murassa kandil TiEM'de 206 envanter numarası ile sergilenmektedir. 2/ 2208 numaralı (K.6) diğer kandilde ise yüzeylere 38 adet elmaslı motifler yerleştirilmiştir (Görsel 10). Her iki kandil de ajur tekniği ile yapılmış zincir askıları ve topuzunda boncuklu püskül detayları vardır.

Görsel 9.

2/ 2206 numaralı kandil askı,
Milli Saraylar Arşivi.

Görsel 10.

2/ 2208 numaralı kandil askı,
Milli Saraylar Arşivi.



Hazine bölümüne ait bir diğer 2/ 3390 numaralı altın yaldızlı gümüş askı kandil (K.7), XIX. yüzyıla ait olup üzeri ince uzun yaprakların özel tasarımı ile oluşturulmuş ve elmaslarla süslü yedi yapraklı çiçek motifleri ile bezelidir. Kandilin üzerine monte edilen kabartmalı yapraklar ile hareketli bir hacim elde edilmiştir. Üç yönde yer alan kıvrımlı ve uçlarına çiçek motifleri yerleştirilmiş kulplara bağlanan zincirler, tepelikte birleşerek eseri tamamlamaktadır. (Görsel 11).

Görsel 11.

Askı kandil, Milli Saraylar Arşivi.



Kapaklı kandil askılardan biri olan 2/1866 numaralı altın kandil (K.8) oval bir forma sahip olup ajur tekniği ile süslenmiş bitkisel süslemelere sahiptir. Kitâbesi olmayan ancak özelliklerinden dolayı XVIII – XIX. yüzyıllara tarihlendirilen bu eser yaklaşık 12 cm genişliğinde, 107 cm yüksekliğindedir. Kandilin en altında sarkan boncuklu sarkıtı dikkat çekmektedir (Görsel 12).

Görsel 12.

Altın kandil askı, Milli Saraylar Arşivi.



2/ 6892 numaralı XIX. yüzyıla ait nar çiçeği formundaki altın kandil (K.9), aşağıdan yukarıya doğru genişleyen üç boğum halinde tasarlanmıştır. En alt kısım aşağı doğru birbirine yaprakların dizildiği tomurcuk formunda yapılmış olup, orta kısım yukarı doğru dizilmiş ince yapraklardan oluşmaktadır. Gövde bölümünü ise kurdele, gül, yaprak motifleri süslemektedir. Ağız kısmı ise dışa doğru kıvrılmış yaprakların açılması ile şekillendirilmiş eserin motif süslemeleri ajur tekniği ile yapılmıştır (Görsel 13).

Görsel 13.

Altın askı kandil, Milli Saraylar Arşivi.



Müzedede bulunan H. 1293 / M. 1876- 1877 yıllarına ait 2/6893 envanter numaralı bir başka kandil askı (K.10), araştırmaya konu olan diğer eserlerin aksine sade bir görünümü vardır (Görsel 14). Ağız ve alt kısmı aynı formda daralırken gövde kısmı küre formunu alarak genişlemektedir. Üzerinde herhangi bir süsleme görülmeyen eser, altın malzemeden yapılmıştır.

Eser, XIX. yüzyıl dönemine ait İran eseridir. İran tebaasından Nevvab Mirza Murad tarafından Medine'ye hediye olarak gönderilmiştir.

Görsel 14.

Askı kandil, Milli Saraylar Arşivi.



Son olarak ele alınan Ravza-i Mutahhara'ya gönderilen 2/3370 numaralı XIX. yüzyıla ait Osmanlı eseri kandil (K.11), rokoko üslubuna ait süslemelerle dikkat çekmektedir. Bu yönüyle eserde güçlü bir Avrupa etkisi görülmektedir. Çiçeklik / vazo formunda tasarlanmış olan bu askı kandil altın malzemeden yapılmıştır. Alt kısmı dolanan ajur tekniğinde yapılmış meander motifi vardır. Kandil haznesi koymak için bu alt kısım boş yapılmıştır. Gövde kısmında üçer adet rokoko üslubunda yapılmış yaprak, girland ve altın kürelerden oluşan sallantılar görülmektedir. Ana gövde iri yaprakların eseri dolanması ile oluşturulmuştur. Üzerinde ajur tekniği ile yapılmış bitkisel süslemeli şerit yer almaktadır ve buradan ağız kısmına bağlanan rokoko tarzında üç iri hançer yaprak bağlanmaktadır. Yaprakların oluşturduğu kulplar, tepeliğe bağlanan üç zinciri taşımaktadır. Her bir zincire yerleştirilen yaprakların altından yıldız motifleri ve altın boncukların dizili olduğu başka bir zincir detayı sarmaktadır. Eser bütünüyle hareketli ve zengin bir süslemeye sahiptir (Görsel 15).

Görsel 15.*Avrupa tarzı askı kandil, Milli Saraylar Arşivi***Değerlendirme ve Sonuç**

Ele alınan eserlerden en erken tarihli (K.1) 16. yüzyılın sonlarına ait olup, diğerleri XVIII. ve XIX. yüzyıllarda üretilmiştir. Eserlerden sadece 2/6893 envanter numaralı (K.10) kandil İran'a aittir, onun dışında kalanlar Anadolu eserleridir.

İlk eser (K.1) haricindekiler tamamen madeni malzemeden üretilmiş olup, özellikle altın ve gümüş gibi kıymetli metaller tercih edilmiştir.

Kandillerden altısı (K.2, K.4, K.5, K.6, K.8, K.9) topuz dipli, küresel gövdeli, boğumlu bir forma sahiptir. 2/ 3390 numaralı askı kandil topuz dipli olarak başlasa da gövde kısmı ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Halka kaideli, şişkin gövdeli, geniş boyunlu kandil grubuna dahil olan 2/6893 numaralı kandil, benzer örnekleri göz önüne alındığında daha çok saray, cami, türbe gibi mekânlara özel olarak yaptırılmış çini kandiller üzerinde yaygındır.

Kandillerin asılması için gövde bölümüne zincirler bağlanmıştır ve kulplara bağlı zincirlerle taşıyıcı zincir arasında yer alan "tepelik" veya "top" bölümü, hem bir süsleme unsuru olarak değerlendirilmiş hem de yukarıdan gelebilecek örümceklerin yağın içine düşmesini engellediğine inanılmıştır (Cantay, 1991, s. 497). Bu gruptaki kandillerden ikisi hariç (K.2, K.9) diğerlerinde ağız kısmını örten kapak bulunmaktadır. Türbeler Müze Müdürlüğü 1757, 1760, 1761, İslâm Medeniyetleri Müzesi 23/900, 23/902, Türk İslâm Eserleri Müzesi 206, 292 envanter numaralı askı kandillerle form, süsleme ve üslup açısından çalışmada incelenen kandillerin, aynı yüzyıllarda üretilen ve müzelerde korunan benzer örneklerle büyük bir uyum içinde olduğu görülmektedir. Bu benzerlikler, kandillerin aynı dönemde faaliyet gösteren atölyelerde veya aynı ustaların elinden çıkmış olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Genelinde ağız biçimleri yuvarlak, sade bir düzenlemeye sahipken dördü kabartma süslemeli yapraklardan oluşan hareketli bir düzenlemeye sahiptir (K.3, K.4, K.7, K.9). Yüzey süslemelerinde yakut, zümrüt ve elmas gibi kıymetli taşların tercih edilmesi, bu eserlerin Ravza-i Mutahhara'ya hediye edilmek üzere tasarlanmış olmalarının da etkisiyle, sanatkarların eserlere gösterdiği titizliği ve verilen önemi açıkça ortaya koymuştur. Çünkü genel olarak bakıldığında saray ve kutsal mekânlar dışında yapılan kandiller, bronz, pirinç ve gümüş gibi malzemelerden yapılmıştır.

Aralarında sadece 2/6893 numaralı eser diğerlerinin aksine sade bir görünüme sahiptir. Büyük Selçuklu döneminden itibaren uygulanan önemli maden süsleme tekniklerinden biri olan "mine", XIX. yüzyılda dönemin üslubuna uygun motiflere renk katmıştır (K.2, K.3).

Topkapı Sarayı'ndaki ele alınan madeni kandillerin süslemeleri, XVIII.-XIX. yüzyıl Osmanlı maden sanatındaki estetik anlayışın, dönemin Batı etkileriyle nasıl zenginleştiğini göstermektedir.

İslâm sanatında sıkça kullanılan bolluk, bereket gibi birçok sembolik anlam taşıyan nar tasviri, kandil formunda yeniden yorumlanarak dönemin sanat anlayışını ve estetik zevkini sembolik bir biçimde yansıtmıştır. Ayrıca 2/3381 envanter numaralı kandil gövdesinde madalyon içerisinde betimlenen güneş motifi Allah'ın hikmetini ve varlığının hakikatini ifade eden özel semboller arasında yer almıştır (Bozdemir, 2024, s. 89). Tasavvufi düşüncede, İbnü'l-Arabî'nin vahdet-i vücüd anlayışına göre yorumlanan güneş motifi, varlığın birliği ve mahlûkatın Allah'a olan muhtaçlığını simgeleyen güçlü bir semboldür. Güneş, bir nesne olarak, Allah'ın "en-Nûr" (Nûr) ve "ez-Zâhir" (Aşikâr Olan) isimlerinin tecellisi olarak tasvir edilir (Karadayı, 2021, s. 454). Bu motif, kandille benzer sembolik anlamlar taşımaktadır. Nûr Suresi'nin 35. ayetinde kandilin içindeki ateşin Allah'ın nûruna benzetilmesi gibi, güneşin de ışık kaynağı olarak Allah'ı temsil ettiği görülür. Böylece kandil ve güneş motifleri hem fiziksel hem de manevi aydınlanmayı temsil eden güçlü semboller olarak karşımıza çıkar. Yine aynı kandilde (K.2) bulunan Ayyıldız motifi, çeşitli uygarlıklar tarafından hep kullanılmıştır. Osmanlı Devleti tarafından ne zaman sembol olarak kullanılmaya başlandığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak, kaynaklara göre bu motif, resmî devlet sembolü olarak ilk kez III. Mustafa (1757-1774) döneminde kullanılmaya başlanmış ve I. Abdülhamid (1774-1789) ile özellikle III. Selim (1789-1807) dönemlerinde daha da yaygınlaşmıştır (Eyice, 1991, s. 297). Dönemlere göre yıldızları değişen motif, II. Mahmud Sebili'nin üzerinde bulunan ayyıldızlı aleminin yıldız formu ile benzerdir. Bu durum bize eserin hangi döneme ait olduğu hakkında bilgi vermektedir.

Ele alınan bu kandillerin çoğu, içlerine cam kandiller yerleştirilerek bir tür kandil zarfı işlevi gören eserlerdir. X. yüzyılın başlarına tarihlenen ilk örneklerden itibaren, form, süsleme ve kullanılan malzemelerde bazı değişiklikler görülse de asma kandiller, bu karakteristik özelliklerini büyük ölçüde koruyarak günümüze ulaşmayı başarmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir; A.B.-F.Ö. - Tasarım; A.B.-F.Ö- Denetleme; F.Ö.-A.B. -Materyaller; A.B.-F.Ö-Veri Toplanması ve/veya İşlemesi; A.B.-F.Ö Analiz ve/ veya Yorum; F.Ö.-A.B.-Literatür Taraması; A.B.-F.Ö- Yazıyı Yazan; A.B.-F.Ö-Eleştirel İnceleme; F.Ö.-A.B.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.
Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept; A.B.-F.Ö. - Design; A.B.-F.Ö-Supervision; F.Ö.-A.B. -Materials; A.B.-F.Ö-Data Collection and/or Processing; A.B.-F.Ö Analysis and/or Interpretation; F.Ö.-A.B.-Literature Review; A.B.-F.Ö-Author; A.B.-F.Ö-Critical Review; F.Ö.-A.B.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Acar, M.Ş. & Dirim, Ş. (2019). *Kutsal Emanetler'in Son Seferleri*. İstanbul.

Akbulut, N. (2021). *Anadolu Türk Sanatında Kandil Motifi*. Ege Üniversitesi, Doktora Tezi, İzmir.

Bailey, D. M. (1972). *Greek and Roman Pottery Lamps*. Oxford.

Başaran, C. (2012). Parion Tiyatrosunu Aydınlatan Kandil. *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, 26, 94-95.

Biçici, H. K. (2004). *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları* (Tez No: 145388). [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Bilgin, S. E. (2023). Menteşeoğulları Beyliği Camilerinde Süsleme Unsuru Olarak Kandil Motifi, *SDÜ Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 58, 41-58.

Bilirgen, E. (2014). Ravza-ı Mutahhara'ya Vakfedilen ve Saray Hazinesi'ne Geri Dönen Altın, Gümüş ve Mücevherli Eserler. *Topkapı Sarayı'nda Aşk-ı Nebi Sempozyumu*. İstanbul.

Bozkurt, N. (2001). Kandil. *DİA* XXIV, 299- 300.

Çerkez, M. (2000). Eyüp Sultan Mezar Taşlarında Kandil Motifleri. *III. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler*. 339-365. İstanbul.

Çokay, M. Ö. (2007). Seccâde ve Saf Seccâdelerdeki Bazı Motiflerin İkonografik Değerlendirmeleri. *İSTEM* 5 (9), 187-208.

Çokay, S. (1996). *Antik Çağda Aydınlatma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri* (Tez No: 64805). [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Çokay, S. (1998). *Antikçağda Aydınlatma Araçları*. İstanbul.

Dağlı, G. (2008). *Hadrianaopolis Surları Kurtarma Kazısında Bulunan Roma ve Bizans Dönemi Kandilleri* (Tez No: 220298). [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi.

Doğan, B. (2024). *Antik Devirden İslâmiyette Sanat ve Tasavvuf Semboller*. İstanbul.

Eyice, S. (1991). Ayyıldız. *TDV İslâm Ansiklopedisi IV*, 297- 298.

Gürer, B. (2017). İşâri Yorumlarda Nur Âyeti ve İçerdiği Semboller. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11 (11), 121-152.

Işık, S. L. (2020). *Diyanet Müzesi'nden Bir Grup Metal Kandil* (Tez No: 633461). [Yüksek Lisans Tezi, Bitlis Eren Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Kalay, H. A. (2020). Kandil Motifinin Anadolu-Türk Mezar Taşları ve Dokumalar

Üzerindeki Kullanımlarına Yönelik Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. *Türk ve İslâm Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 25, 13-26.

Kalfazede, S., & Ertuğrul, Ö. (1989). Kandil ve Kandilin Anadolu Türk Sanatındaki Kullanımı Üzerine. *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2 (5), 23- 34.

Kanbaş, M. S. (2013). *Anadolu Selçuklu Dârü'l- Hadislerindeki Kitâbeler ve Hat Sanatı Üslûbu. Anadolu'nun İslâmlaşma Sürecinde Dârü'l- Hadisler*. 341-383. Samsun.

Karahüseyin, G. (1998). *Milli Saraylar Aydınlatma Araçları Koleksiyonu*. İstanbul.

Karaman, H. vd. (2020). *Kur'an yolu, Türkçe meal ve Tefsir*. c. I. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Karapınar, S. (2019). *Akşehir Taş Eserler Müzesi'ndeki Beylikler ve Osmanlı Dönemi Mezar Taşları* (Tez No: 575974). [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi.

Kılınç, S. (2019). *Ahlat Mezar Taşlarındaki Kandil Kavramının Çağdaş Seramik Formlarda Yorumu*. [Sanatta Yeterlik Sanat Çalışması Raporu, Hacette Üniversitesi]. Ankara.

Kurtbil, Z. H. (2009). Siyavuş Paşa Türbesi. *TDV İslâm Ansiklopedisi XXXVII*, 315-316.

Maralcan, M. (2010). *X-XV. yüzyıllar Arasında Üretilmiş Delik -İşi İslâmî Kandil Zarfları ve Mekânda Yarattıkları Etki Üzerine Bir Deneme*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Metin, A. (2017). *Fethiye Müzesi Metal Kandilleri* (Tez No: 496198). [Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi..

Mutçalı, S. (2004). *Türkçe- Arapça Sözlük*. İstanbul.

Münir A. (1988). Türklerin Kabeye Yaptıkları Hizmetler. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXX, 287-292.

Nazik, S. (2023). Âşık Paşa'nın Garib- Nâme Adlı Eserinde Kandil Meseli. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 16 (98), 123-140.

Oral, M. Z. (1959). Eşrefoğlu Camii'ne Ait Bir Kandil. *Belleten* XXIII (89), 113- 118.

Özkafa, F. (2021). *Yâ Hazret-i Pîr: Türk Hat Sanatında Tasavvuf Önderleri*. İstanbul.

Öztürk, A. O. & Ozan, M. (2025). May He/She Rest in Lights': Reflection on Wishes in Funerary Folklore. *Türk Folklor Araştırmaları Derneği Dergisi*, 371, 19-37.

Pektaş, K. (2010). Denizli -İlbadi Mezarlığındaki Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşları Üzerine. *XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*. 545-55. İstanbul.

Stone, N. (2018). *Symbol of Divine Light: The Lamp in İslâmic Culture and other Traditions*. World Wisdom.

Şentürk, A. (2017). *Medine'nin Son Emanetleri: Fahreddin Paşa'nın Yağmadan Kurtardığı Teberrikat Eşyası*, Kutsal Emanetler ve Fahreddin Paşa Kitabı. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Tanman, B. (2005). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Walters, H.B. (1914). *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*. Printed By Order Of The Trustees.

Yelen, R. (2017). İslam Sanatında Süsleme Sembolizmi Üzerine Yeni Yorumlar. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 470- 492.

İnternet Kaynakça

“Ahzâb sûresi, Diyanet”. (2024, 12 Eylül). Erişim adresi: <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/ahzab-suresi-33/ayet-45/kuran->

[yolu-meali-5](#)

“Nür sûresi, Diyanet”. (2024, 12 Eylül). Erişim adresi:
<https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/nur-suresi-24/ayet-35/kuran-yolu-meali-5>

Görsel Listesi

- Görsel 1:** Deniz kabuğundan yapılmış bir Kandil, (Meltem Maralcan, 2010, s.90)
- Görsel 2:** Yağ Kandilleri. P.T, Roma, M.S. 1-3. yüzyıl, Sadberk Hanım Müzesi
- Görsel 3:** Parion Tiyatrosunu aydınlatan Kandil (Cevat Başaran, 2024)
- Görsel 4:** Kandil Motifi ile Süslenmiş Şahide Örnekleri (Sevgi Kılınç, 2019, s.83)
- Görsel 5:** Necef Askı Kandil, Milli Saraylar Arşivi
- Görsel 6:** Altın Kandil Askı, Milli Saraylar Arşivi
- Görsel 7:** Gümüş Askı Kandil, Milli Saraylar Arşivi
- Görsel 8:** Murassa Altın Askı Kandil, Milli Saraylar Arşivi
- Görsel 9:** 2/ 2206 numaralı kandil askı, Milli Saraylar Arşivi
- Görsel 10:** 2/ 2208 numaralı kandil askı, Milli Saraylar Arşivi
- Görsel 11:** Askı Kandil, Milli Saraylar Arşivi
- Görsel 12:** Altın Kandil Askı, Milli Saraylar Arşivi
- Görsel 13:** Altın Askı Kandil, Milli Saraylar Arşivi
- Görsel 14:** Askı Kandil, Milli Saraylar Arşivi
- Görsel 15:** Avrupa tarzı askı kandil, Milli Saraylar Arşivi